

SUOMEN MERIHISTORIALLINEN YHDISTYS SJÖHISTORISKA FÖRENINGEN I FINLAND RY

JÄSENTIEDOTE 2 – 2022

Vanhat Nautica Fennicat digitoidaan kaikkien saataville

Suomen merihistoriallinen yhdistys tulee julkaisemaan kaikki vanhat *Nautica Fennicat* ja Suomen merimuseon *Annual Report* -julkaisut *Journal.fi* -palvelussa. Museoviraston ja Suomen merimuseon kanssa aiemmin käynnistetty hanke on saanut keväällä 2022 kipeästi tarvitsemansa taloudellisen tuen Suomen tiedekustantajien liitolta, ja voimme täten aloittaa työt merellisen kulttuuriperintötutkimuksen avaamiseksi vapaasti verkossa luettavaksi.

Etsimme tällä hetkellä muutamia kateissa olevia merimuseon raportteja 1960- ja 1970-luvuilta. Jos siis olet valmis luopumaan omistamistasi vuosien 1969, 1976, tai 1977 raporteista yhteisen edun hyväksi, ota yhteyttä hankkeesta vastaaviin!

Julkaisujen digitointi ostetaan tähän työhön erikoistuneilta ammattilaisilta mutta hankkeeseen tullaan palkkaamaan henkilö selvittämään luvat ja tiedot, jotka artikkeleiden uudelleen julkaisemiseen vaaditaan. Jos siis olet kirjoittanut *Nautica Fennicaan*, tulemme olemaan yhteydessä lupien ➔

osalta myöhemmin, kun hankkeeseen palkattava hankesiantuntija aloittaa työskentelyn.

Tavoitteenamme on saada julkaisujen arkisto avattua verkossa alkuvuodesta 2023. Tiedotamme tarvittaessa hankkeen etenemisestä verkossa, somessa ja tiedotteissa, mutta vastaamme mielellämme hanketta koskeviin kysymyksiin muutenkin.

Aaro Sahari
Puh. 040-5926206
aaro.sahari@gmail.com

Merellinen museokesä ja uutisia

Etsintäkuulutus: onko hallussasi raumalaisesta merenkulusta kertovaa kuva-aineistoa?

Kuvataiteilija Milja Viita ja Raumalla toimiva Lönnströmin taidemuseo aloittavat yhteistyössä taide-elokuvaprojektin Fata Morgana. Kutsumme sinut osallistumaan omalla tai sukusi tarinalla ainutlaatuihin hankkeeseen.

Elokuvaa varten Milja Viita kerää vuoden 2022 aikana suomalaisista kotiarkistoista raumalaisten merenkävijöiden työhön ja elämään liittyvää visuaalista aineistoa. Häntä kiinnostavat erityisesti merenkulkijoiden maailman merillä kuvaamat kaitafilmit, filminegatiivit ja valokuvat sekä heidän perheidensä saamat ja lähettämät kirjeet. Nykypäivää lähestyessä aineisto voi olla myös digitaalista. Valitusta materiaalista Viita kokoaa kollaasimaisen tulkintansa merenkulun lukuisista tarinoista. Milja Viita valitsee elokuvaansa sopivimmat materiaalit ja tarvittaessa digitoi ne. Lainaaja saa digitoidusta aineistosta oman kopion.

Lainattavasta materiaalista tehdään lainasopimus ja elokuvassa käytettävästä aineistosta kuvankäyttöso- ➔
pimus.

Otamme vastaan materiaalia joka puolelta Suomea. Tärkeää on, että sen kiintopisteenä ovat Raumalta lähteneet merenkävijät. Aineiston voi toimittaa Teresia ja Rafael Lönnströmin kotimuseolle säilytettäväksi, mistä se luovutetaan edelleen taiteilijalle. Muualta kuin Raumalta lainattavan materiaalin toimitustavasta sovitaan erikseen. Mahdolliset postituskulut korvataan lainaajalle.

Toimi näin, jos kotiarkistossasi on teokseen sopivaa materiaalia:

1. Ota yhteyttä taiteilija Milja Viitaan, joka arvioi alustavasti, onko tarjottu materiaali teokseen sopivaa. Puhelin 040 8160 473, sähköposti elokuva.fatamorgana@gmail.com

2. Mikäli Milja Viita haluaa lainata materiaaliasi tarkempaa tutustumista tai digitointia varten, toimitustavasta sovitaan asuinpaikkakuntasi mukaan. Tällöin tehdään lainasopimus, jossa sovitaan lainan ehdoista ja aikataulusta. Aineiston lainaaminen ei vielä takaa, että sen sisältö päättyisi Milja Viidan lopulliseen elokuvaan.

3. Mikäli taiteilija aineistoon tutustuttuaan tekee päätöksen käyttää sitä elokuvassaan, tehdään lainaajan ja taiteilijan välinen kuvankäyttösopimus, jossa lainaaja antaa taiteilijalle oikeuden käyttää materiaalia elokuvassa. Sopimuksessa huomioidaan myös mahdollisen kolmannen osapuolen tekijänoikeudet. Elokuva valmistuu keväällä 2024, jolloin se esitetään Raumalla yhteisöllisessä erikoisnäytöksessä. Elokuvaan materiaalia luovuttaneet ovat tilaisuuden kutsuvieraita.

Lisätietoja:

Mediataiteilija Milja Viita, *puh. 040 8160 473, elokuva.fatamorgana@gmail.com*; Museonjohtaja Silja Lehtonen, *puh. 045 874 5400, silja.lehtonen@lonnstromintaidemuseo.fi*

Majakkalaiva Kemi. Leppoisaa elämänrytmiä Merikeskus Vellamossa.

Kesäkohde 27.6.-4.9.2022

Iloisen punainen majakkalaiva Kemi tarjoaa lempeän matkan nykypäivää hitaampaan 1960-luvun elämänrytmiin. Kesäinen Kemi on hieno täydennys talvimerenkulun legendan, jäänmurtaja Tarmon viereen Merikeskus Vellamon museoalusturisiin.

Kemi on avoinna 27.6.-4.9.2022. Tarkat aukioloajat löydät Merikeskus Vellamon verkkosivuilta. Talvikaudella Kemi on suljettu.

Liput Kemille ja jäänmurtaja Tarmolle ostetaan Vellamon lipunmyynnistä. Pääsymaksut 8/5 €, alle 18-vuotiaat maksutta. Museoaluksille käy Museokortti.

Kemi on Suomen viimeinen toiminnassa ollut majakkalaiva. Porissa vuonna 1901 valmistunut alus turvasi merenkulkua vuosikymmenten aikana monella Suomen rannikon matalikolla. Aluksen viimeinen asemapaikka oli Kemi, jonka edustalla majakkalaivan valo vilkkui vuoteen 1974 saakka.

Majakkalaiva oli omanlaisensa työpaikka, jossa miehistö työskenteli ja asui lähes yhtämittaa keväästä loppusyksyyn aalloilla keinuen. Uudelleen kunnostettu Kemi kelluu Merikeskus Vellamon museoalusturissa osana Suomen merimuseon näyttelyitä. Alus on avoinna kesäaikaan.

Kesäisin on avoinna myös höyryjäänmurtaja Tarmo (1907), jonka matkassa kuljetaan raskyvien jäiden ja sotienkin tunnelmiin. Ulkonäyttely Kuuri täydentää tarjontaa esittelemällä mm. Kultaranta II -veneeseen (1929), joka palveli Suomen presidenttejä Relanderista Kekkoseen.

Ihanuuksien ihmemaa – maisemia Ateneumin kokoelmista Merikeskus Vellamossa.

22.4.-30.10.2022

Ihanuuksien ihmemaa – kesyttämätöntä luontoa ja ihmisen muovaamaa kulttuurimaisemaa tunnettujen suomalaistaitelijoiden kuvaamana. Ateneumin kokoelmista kootussa näyttelyssä nähdään mm. Akseli Gallen-Kallelan, Fanny Churbergin, Hugo Simbergin, Venny Soldan-Brofeldtin, Pekka Halosen ja Magnus von Wrightin teoksia.

Ihanuuksien ihmemaa -näyttely esittelee suomalaistaitelijoiden tapaa kuvata kotimaansa maisemia ja ilmaista niiden herättämiä tunnetiloja. Ajallisesti näyttely ulottuu 1800-luvun puolivälistä 1940-luvulle. Teoksissa nähdään jokseenkin koskematonta luonnonmaisemaa ja toisaalta kulttuuriympäristöä, johon ihmisen työ on jättänyt jälkensä.

Maisema tuli Suomessa arvokkaaksi taiteen kuvaamisen kohteeksi osin sen takia, että haluttiin luoda tietoisuutta maamme olevaisuudesta ja synnyttää isänmaanrakkautta. Yläviis-tosta nähdyt avarat metsä- ja vesistömaisemat soveltuivat hyvin tähän tarkoitukseen, koska niissä korostui mieltä kohohtava ihmisen ja luonnon yhteenkuuluvuus.

1800-luvulta lähtien myös kaupungit ja tehdasyhteisöt nousivat kuvauskohteiksi. Erityisesti kiinnosti puunjalostusteollisuus tehdas-, uitto- ja satamanäkymineen, mutta myös moderni elämä kiviakatuineen ja runollisine tehtaanpiippuineen.

Maisemakokemukset ovat vahvoja, koska niissä on monia tunneulottuvuuksia. Maisemat luontoelämyksineen voivat herättää kotiseuturakkautta ja samalla koskettaa meistä useimpia. Kuvaukset menneistä ajoista vievät meidät ➔

paikkoihin ja tiloihin, joihin emme enää pääse, mutta joilla on paikka muistoissamme.

Tervetuloa maisemakokemusten äärelle!

Merikeskus Vellamossa esillä olevat Ihanuuksien ihmemaa -näyttelyn teokset ovat Ateneumin taidemuseon kokoelmista. Ateneum on osa Kansallisgalleriaa, joka ylläpitää ja kartuttaa Suomen valtion omistamaa kokoelmaa. Kokoelman kautta rakennetaan ja tutkitaan Suomen historiaa ja taidehistoriaa.

Amorellan nykydokumentointi

Ahvenanmaan merenkulkumuseo (Ålands sjöfartsmuseum) ja Forum Marinum ovat toteuttaneet yhteistyössä laajan, paljon mediahuomiota saaneen nykydokumentoinnin Viking Linen matkustaja-autolautta Amorellalla. Turun ja Tukholman välillä yli 30 vuotta kulkeneen aluksen dokumentointi tuli ajankohtaiseksi ennen sen siirtymistä muualle varustamon tilaaman uuden laivan valmistuttua. Syksyllä 2021 painottunut kahden museon yhteishanke mahdollistui ennen muuta Svenska Kulturfondenin myöntämällä avustuksella.

Eriytyinen kiinnostus oli m/s Amorellan henkilökunnan työn ja kokemusten tallentamisessa. Projektitutkija suoritti laivalla kaikkiaan kahdeksan kenttätyömatkaa, haastatteli 25 henkilöä sekä kuvasi ja havainnoi toimintaa aluksen eri tiloissa ja työpisteissä. Haastateltavat valittiin siten, että he edustivat mahdollisimman monipuolisesti eri henkilöstöryhmiä ja erilaisia tehtäviä. Kysymyksillä kartoitettiin myös Amorellaan ja työyhteisöön liittyviä omakohtaisia muistoja sekä aluksen työskentely- ja asuinolosuhteissa, palveluissa, sisustuksessa ja varustuksessa ilmenneitä muutoksia.

Kokoelmiin karttui suuri määrä kuva-aineistoa, josta osa on jo julkaistu Finnassa. Amorellalta tallennettiin hankkeen yhteydessä yksittäisiä esineitä, kuten etenkin naisten käyttämiä työasuja. Viking Line ja yksityishenkilöt luovuttivat museoilta lisäksi omista arkistoistaan alukseen liittyvää kuva- ja dokumenttimateriaalia. Laivaa tarkasteltiin myös matkustajien näkökulmasta keräämällä heidän kokemuksiaan ja muistojaan siitä ensisijaisesti kirjallisilla kysymyslomakkeilla toteutetulla tutkimuksella.

Amorellan pitkä historia – jopa samalla linjalla ja omistajalla – tarjosi erinomaisen näkökulman paitsi merityössä myös matkustajalaivojen suunnittelussa viime vuosikymmeninä tapahtuneeseen kehitykseen. Koronapandemian keskelle osunut dokumentointi antoi toisaalta mahdollisuuden tallentaa poikkeusaikojen merenkulkua. Uuden Viking Gloryn saavuttua tänä keväänä Turkuun vuonna 1988 Kroatian Splitissä rakennettu Amorella on edelleen jatkanut Viking Linen liikenteessä Helsinki–Tukholma-reitillä sisaraluksensa Gabriellan parina.

Suomen laivasto sodassa 1939-1945 -näyttely, Wanha Veteraani: rauhanturvaamisen ja veteraanityön perinneskus, Hamina

Wanhan Veteraanin uusi vaihtuva näyttely Suomen laivasto sodassa 1939-1945 täydentää Haminan monipuolista kulttuurikesää 2022. Sotavuosien ohella näyttely valottaa laivastomme historiaa myös ennen ja jälkeen sotien. Merikaupunki Hamina on näyttelylle luonteva paikka. Näyttely samoin kuin Rauhanturvaamisen perusnäyttely ovat avoinna toukokuun puolivälistä syyskuun puoliväliin 2022. →

Merivoimien toiminta ja taistelut ovat jääneet Suomen sotahistoriassa vähemmälle huomiolle verrattuna maa- ja ilmapuoliin. Laivaston vaikeana ja vaarallisena päätehtävänä oli kauppamerenkulkumme suojaaminen Itämerellä.

Ainutkertainen näyttely- ja kuva-aineisto tulee pitkälinjan keräilijältä ja merisotahistorian harrastajalta Petri Loikakselta Kotkasta. Materiaali on ensimmäistä kertaa julkisesti nähtävillä.

Näyttelykokoelmaan kuuluu panssarilaivoilla, sukellusveneillä, torpedoveneillä, vartiomoottoriveneillä ja miinalaivoilla palvelleiden aliupseereiden ja upseereiden erimallisia univormuja, aseita, miekkoja ja tikareita. Laivastonäyttelyssä on esillä paljon valokuvia laivastossa palvelleiden yksityiskokoelmista. Osa kuvista on ensimmäistä kertaa julkisesti nähtävillä.

Wanhan Veteraanin näyttelyt ovat kesällä avoinna yleisölle 14.5.-18.9.2022 ti-su kello 10-16. Näyttelyihin ryhmät pääsevät aina sovittaessa. Talvella nähtävänä Rauhanturvaamisen perusnäyttely ja pihatukikohta Camp Hamina majoitus-, sauna- ja messipalveluineen.

Vrak - Museum of Wrecks

Itämeren pohjassa lepääviin hylkyihin kätkeytyy koko maailman mittakaavassa ainutlaatuinen kulttuuriperintö. Nyt on aika asettaa esille nämä hyltyt ja muut muinaisjäännökset uudessa museossa. Hylkymuseo (Vrak – Museum of Wrecks) tutustuttaa Itämeren salaisuuksiin.

Itämeren erikoislaatuisen ympäristön ja historian ansiosta sen alueella on useita eri aikakausilta peräisin olevia erittäin hyvin säilyneitä hylkyjä ja muita muinaisjäännöksiä, joiden taso on sama kuin kuuluisan Vasa-laivan. Itämeri on yksi ➔

maailman vilkkaimmin liikennöidyistä alueista. Sen murtoväsi on viileää ja vähähappista sekä valoa on vähän, joten puun kaltainen materiaali voi säilyä siinä lähes muuttumattomana.

Viime vuosina tekniikka ja nykyaikainen meriarkeologinen tutkimus ovat kehittyneet, joten tämä kulttuuriperintö tunnetaan paremmin kuin koskaan aikaisemmin. Museo avaa uusia näkökulmia historiaan ja nykyaikaan. Löytöjen ja digitaalisen tekniikan avulla kerromme ihmisistä, joille meri merkitsi elantoa, kulkureittiä, taistelukenttää – ja hautaa.

Tämä useimmille tuntematon maailma herää henkiin useilla innovatiivisilla tavoilla näyttelyissä mutta myös Vrak-museon sivustossa, joka muodostaa museon tärkeän osan. Ympäristön maailman valvonnan ja muiden Itämeren alueen maiden kanssa tehtävän yhteistyön ansiosta Vrak on enemmän kuin museorakennus. Kohtaat meidät useissa tietokanavissa!

Vrakin kotisivut löydät osoitteesta www.vrak.se.

Rederiet - Varustamo Tammisaassa

Tammisaassa Suomen ensimmäisen kävelykadun varrelta löytyy uusi merenkulkua käsittelevä näyttelytila. Rederiet - Varustamo esittelee paikallista merenkulkuperinnettä ja löytyy osoitteesta Kuninkaankatu 4, aukioloajat vaihtelevat. Lisätietoja saatavilla Jan Snellmannilta puhelinnumerosta 0400- 622 852. Lämpimästi tervetuloa!

Merihistoriallinen vierailu

SOC Göteborg saapuu Helsinkiin 23-27.6.

Replika Ruotsin Itä-Intian kauppakomppanian Göteborg laivasta saapuu Helsinkiin Juhannuksen tienoilla osana suurta Aasian matkaansa. Göteborg on vuonna 2005 rakennettu replika kauppalaivasta, joka upposi Göteborgin satamassa vuonna 1745. Varamoottoreita lukuunottamatta, uusi Göteborg on täysin edeltäjänsä kaltainen ja rakennettiin perinteisiä metodeja käyttäen.

Laiva ankkuroidaan Helsingin eteläsatamaan aivan vanhan kauppahallin kupeeseen ja alukseen pääsee tutustumaan vierailun aikana. Enemmän tietoa vierailu-ajoista yms julkaisitaan lähempänä ajankohtaa osoitteessa:

<https://www.gotheborg.se/expedition/helsinki/>

Rohkeimmille merihenkisille seikkailijoille on edelleen tarjolla myös mahdollisuus pestautua Göteborgin miehistöön osaksi Aasian matkaa: *<https://www.gotheborg.se/join-us/sail-with-us/>*

Kirjauutuudet

Elämää rannikkolinnakkeilla – Ainutlaatuinen kadonnut elämänmuoto

Ove Enqvist

ISBN 978-952-7345-15-3, www.atlasart.fi, Sotilasperinteen Seuran julkaisusarja nro 11, ISSN 1455-8831, Kovakantinen, 232 sivua.

Suomen rannikon saaristossa oli kymmenittäin pienoisvaruskuntia. Niiden asukkaat elivät vuodenajasta ja päivästä toi- ➔

seen luonnon ehdoilla, tiiviinä yhteisönä, valmiina puolustamaan maatamme tykeillään tuntien sisällä.

Tämä tutkielma kertoo rannikkolinnakkeista ja niille kehittyneestä omintakeisesta elämänmuodosta. Linnakkeet olivat osa saaristomme kansainvälisesti vertaansa vailla olevaa rannikonpuolustusjärjestelmää, jonka uloimmilla saarilla saatettiin joutua viettämään kuukausia pääsemättä edes käymään mantereella. Vaikka tämä ainutlaatuinen elämänmuoto onkin nyt kadonnut, sen muistot ja horisontin taa jääneet kysymykset siintelevät vielä elävinä monien tuhansien ammattisotilaiden, siviilityötekijöiden, naisten, lasten, varusmiesten ja heidän jälkeläistensä mielissä.

Teos on myynnissä alan liikkeissä kuten Forum Marinum, Vellamo, Rintamamuseo, Adlibris jne.

Seitsemäs vyöhyke – Pohjoista merihistoriaa

Mikko Huhtamies

ISBN: 9789522349873, Siltala, 320 sivua.

Maantieteilijä Klaudios Ptolemaioksen (n. 150 jKr.) mukaan tunnettu maailma jakaantui seitsemään vyöhykkeeseen. Pohjoisessa oli seitsemäs vyöhyke, johon Itämeren maailma ja varhainen Suomikin kuuluivat.

Mikko Huhtamiehen Seitsemäs vyöhyke tarkastelee laaja-alaisesti Itämeren ja erityisesti Suomenlahden historiaa 1200-luvulta 1600-luvulle. Millaisilla aluksilla Itämerellä liikuttiin ja miten laivat pääsivät määränpäähensä ilman karttoja tai valomajakoita? Mikä on totuus laivoja hämäävistä harhatulista ja miten haaksirikkoaluksia ja niiden lasteja kohdeltiin? Millä tavoin Mikael Agricola ohjeisti merenkulkijoita Rukouskirjassaan? ➔

Kirjan aikajänne ulottuu keskiajalta suurvaltakauden alkuun. Keskiajalla Itämeren kauppaa hallitsi Lyypekin johtama Hansaliitto. Sen vaikutus taantui 1500-luvun alussa, kun Ruotsista tuli Vaasa-dynastian johtama keskusjohtoinen merivaltio. Ruotsissa rakennettiin tuolloin maanosan suurimmat sotalaivat. Espanjan Filip II kiinnostui samoihin aikoihin Pohjolan laivanrakennuksesta ja metsävaroista. Suomen takametsien tervehaudat kytkeytyivät näin ensi kertaa globaaliin kauppaan ja aikakauden lukuisiin sotiin. Eurooppalaisia armadoja ei olisi voitu rakentaa ilman Suomen metsistä saatua raaka-ainetta.

